

Wirth Tibor tojásgyűjteménye (Vertebrata: Aves)

AMRI KATALIN ^{1*}, FUISZ TIBOR ISTVÁN ¹, HARASZTHY LÁSZLÓ ² & SZÉL GYÖZÖ ³

¹ Magyar Természettudományi Múzeum, Állattár, Madárgyűjtemény,
H–1083 Budapest, Ludovika tér 2., Magyarország.

E-mail: amri.katalin@nhmus.hu, fuisz.tibor@nhmus.hu

² H–1174 Budapest, Damjanich utca 58., Magyarország. E-mail: haraszthyl@gmail.com

³ Magyar Természettudományi Múzeum, Állattár, Bogárgyűjtemény,

H–1088 Budapest, Baross utca 13., Magyarország. E-mail: szel.gyozo@nhmus.hu

Összefoglalás – Wirth Tibor (1918–1978) amatőr zoológus számos állatcsoport kiváló gyűjtője és preparátora volt. Gyűjtési adatait nem publikálta. Tojásgyűjteménye mindeddig ismeretlen volt a tudomány számára. Az egykor feltehetőleg több száz tételes tojásgyűjteményből 66 madárfaj 166 fészekalját azonosítottuk a Magyar Természettudományi Múzeum Madárgyűjteményének revíziója során. Az adatolt fészekaljak az 1962 és 1974 közötti időszak gyűjtéseiből származnak. Cikkünkben összefoglaljuk a Wirth Tibor tojásgyűjtemény létrejöttéről elérhető ismereteket, és táblázatos formában ismertetjük a fészekaljak gyűjtési adatait.

Kulcsszavak – Aves, faunisztika, fészekaljak, tojásgyűjtemények

BEVEZETÉS

A Magyar Természettudományi Múzeum (a továbbiakban MTM) Madárgyűjteménye számos hazai tojásgyűjteményt őriz, például Király Iván (FUISZ *et al.* 2012), Janisch Miklós, Máté László, Radetzky Dezső gyűjteményét (HARASZTHY 2015). Ezek összesített fészekaljszáma meghaladja az 5500-at. A legnagyobb hazai tojásgyűjteményt, Németh Márton több mint 6000 fészekaljat számláló kollekcióját pedig az MTM tagintézményeként működő Mátra Múzeumban őrzik (SOLTI 2010). Ezen tojásgyűjtemények tudományos feldolgozása megtörtént, kutathatóságuk biztosított.

A Madárgyűjteménybe került kisebb, részben ismeretlen gyűjtőjű fészekaljak feldolgozása során 2023-ban a tudományos közvélemény előtt eddig ismeretlen, de összességében jelentős, a hazai madártanban eddig nagyrészt ismeretlen gyűjtőhöz, Wirth Tiborhoz köthető anyag került azonosításra. Erről a

* levelező szerző; <https://orcid.org/0009-0002-1940-1624>

tojásgyűjteményről a hazai ornitológiai szakirodalomban mindeddig említés sem történt, tudományos publikáció korábban még nem jelent meg, cikkünk tehát az első ebben a témában.

Ismereteink szerint az egykori gyűjtemény mindmáig fennmaradt és bizonyíthatóan Wirth Tiborhoz köthető anyaga teljes egészében az MTM Madárgyűjteményében található. Cikkünkben bemutatjuk a gyűjtő életútját, a tojásgyűjtemény keletkezésének körülményeit, a gyűjteménybe sorolható fészekaljak azonosításának módszerét és táblázatos formában közöljük azok adatait.

WIRTH TIBOR (1918–1978)

Wirth Tibor (1. ábra) 1918. június 18-án született Kassán. A kassai magyar nyelvű gimnázium és főiskola elvégzése után tanulmányait Budapesten, a Műegyetem Építészeti Karán folytatta, majd diplomájának megszerzése után egészen az 1978. április 1-jén bekövetkezett haláláig építészmérnökként dolgozott. 1944-ben áttelepült Magyarországra, a Hernád-völgyi Garadnára (GYULAI 1991, VARGA 1983), az 1950-es évektől kezdve pedig Miskolcon élt.

1. ábra. Wirth Tibor portréja (Forrás: MTM Tudománytörténeti Gyűjtemény)

Építészmezőnként végzett munkája mellett a zoológia és a terepi gyűjtőmunka szerelmese volt, a begyűjtött példányok preparálását nagy szakértelemmel végezte (GYULAI 1991). Kisemlősöket (GYULAI 1979), madártojásokat, csigákat (VARGA 1983) és sokféle rovar gyűjtött, utóbbiak közül lepkéket, bogarakat, egyenesszárnyúakat, sőt legyeket és hártyásszárnyúakat is. Azokra a csoportokra, amelyekre nem állt rendelkezésére megfelelő magyar nyelvű szakkönyv, határozókulcsot állított össze, így többek között a hazai csipkésposolókra (Tingidae) és ágascápú rákokra (Cladocera). Ezek mellett rendszeresen végzett herpetológiai megfigyeléseket is, a halakról pedig élethű ceruzarajzokat készített. Lepkészeti tevékenysége szinte egész aktív periódusát átfogta, míg a többi állatcsoporttal élete egy-egy hosszabb-rövidebb szakaszában foglalkozott.

1954-ben kapcsolatba került Kovács Lajossal, az MTM Lepkegyűjteményének munkatársával, akivel évekig levelezett. Mivel Kovács igen jó véleménnyel volt Wirth Tibor gyűjteményéről, védetté nyilváníttatta. 1954-ben – Kovács Lajos jelentése alapján – már 8000 rovar volt Wirth Tibor gyűjteményében. Wirth kezdetben Kassa faunáját kutatta, később lakóhelye környékén – Garadnán és Miskolcon –, illetve a települések térségében, az Északi-középhegység keleti felében gyűjtött legtöbbet, de járt Romániában és Bulgáriában is. Gyűjtői és preparátori tevékenységét egyaránt rendkívüli sokoldalúság jellemezte, akár gerincesekkel, akár gerinctelenekkel dolgozott.

Wirth Tibor 1978-ban hirtelen bekövetkezett halálát követően zoológiai gyűjteményei többfelé szóródtak szét. Özvegye a gyűjtemény egy részét miskolci iskolának ajánlotta fel. Az anyag más részét Wirth Tibor unokatestvére, Holéczy Gyula vette magához, akivel a gyűjtő aktív kapcsolatban állt, gyakran közösen gyűjtöttek. A kisemlős-preparátumok és a bogarak zöme Miskolcon, Gyulai Péter nyugalmazott biológus magángyűjteményében található. További gyűjteményrészek a miskolci Ökológiai Intézetbe kerültek, onnan 2005 januárjában lepke- és csigagyűjteménye (az egyéb rovarokkal együtt) átkerült a sátoraljaújhelyi Kazinczy Ferenc Múzeumba (SZABÓKY 2007). A csigák kisebb része a gyöngyösi Mátra Múzeumban található. A fennmaradt fészekaljok az MTM-be kerültek, de a mintaszerűen preparált kisemlősöknek, koponyáknak és bogaraknak csak kisebb része jutott ide.

Wirth Tibor saját megfigyeléseit és gyűjtéseinek adatait nem publikálta. Sokoldalú tevékenységének eredményeiből eddig csiga- (VARGA 1983) és kisemlősadatait (GYULAI 1979) közltek. Kovács Lajos a hazai nagylepkék elterjedését ismertető cikkeiben (KOVÁCS 1953 és 1956) a Garadnáról származó lepkefajokat Wirth Tibor gyűjtései alapján vette fel adatai közé. Néhány fekete-fehér fényképfelvételét az *Élet és Tudomány* közölte az 1960-as években. Halála után neve néhányszor felbukkant a miskolci (helyi) napilapokban, így az *Észak-Magyarország* és a *Déli Hírek* hasábjain 1979-ben.

Az MTM Madárgyűjteményében őrzött, adatolt fészekaljkat Wirth Tibor 1962 és 1974 között gyűjtötte. A kezdeti években feltehetően még alacsony intenzitással dolgozott, hiszen a fennmaradt gyűjteményben 1962-es és 1963-as évszámmal csak egy-egy, és 1964-essel is mindössze két fészekalj szerepel. Jelenlegi ismereteink szerint komolyabb gyűjtési tevékenységet 1965 és 1974 között folytatott. Az utolsó, 1976-os dátumozású fürjtojásokat (*Coturnix* sp., valószínűleg japán fürj, *C. japonica*) piacon vásárolta.

A fészekaljak túlnyomó többségét maga Wirth Tibor gyűjtötte. Egy esetben Horváth Lajos, egy másik fészekaljnál pedig Csiszár Gyula az alátétcedulán feltüntetett gyűjtő. Cserekapcsolat útján a gyűjteménybe került fészekaljról nincs tudomásunk. A más tojásgyűjtőkre jellemző intenzív csere tehát Wirth Tibor esetében nem játszott komoly szerepet a gyűjtemény fejlesztésében. Ismereteink szerint más hazai tojásgyűjteményekben sincsenek általa jegyzett fészekaljak. Tojásgyűjtő tevékenysége olyannyira ismeretlen volt a hazai zoológusok és a madártan kutatói között, hogy a hazai tojásgyűjteményeket feldolgozó, Haraszthy László szerkesztésében megjelent könyv sem említi munkásságát (HARASZTHY 2015). A 2015-ben még megvásárlásra váró gyűjtemények felsorolásában sem szerepelt (HARASZTHY & FUISZ 2015). Mivel gyűjtőjük ismeretlen volt, egyes fészekaljak az MTM szórvány tojásgyűjteményeit bemutató cikkben kerültek közlésre (HARASZTHY et al. 2015).

Gyűjtési tevékenységét elsősorban Magyarország keleti részén fejtette ki, határon túlról csak néhány Szlovákiából származó fészekalj található a gyűjteményében, ezek gyűjtési helyei: Malý Horeš (Kisgéres), Ostrožnica (Szedreske), Pavlovo (Bodrogszentmária, Pálfölde) és Trenčín (Trencsén).

Sajnálatos módon alátétcedulát egyáltalán nem tartalmazó fészekaljak is találhatók a gyűjteményben. Sőt a gyűjteményéhez sorolhatók olyan alátétcedulák is, amelyekhez nem kapcsolódnak fészekaljak, azok sorsa ismeretlen. Ezen cedulák egy része szintén Szlovákiában begyűjtött fészekaljak adatait tartalmazza.

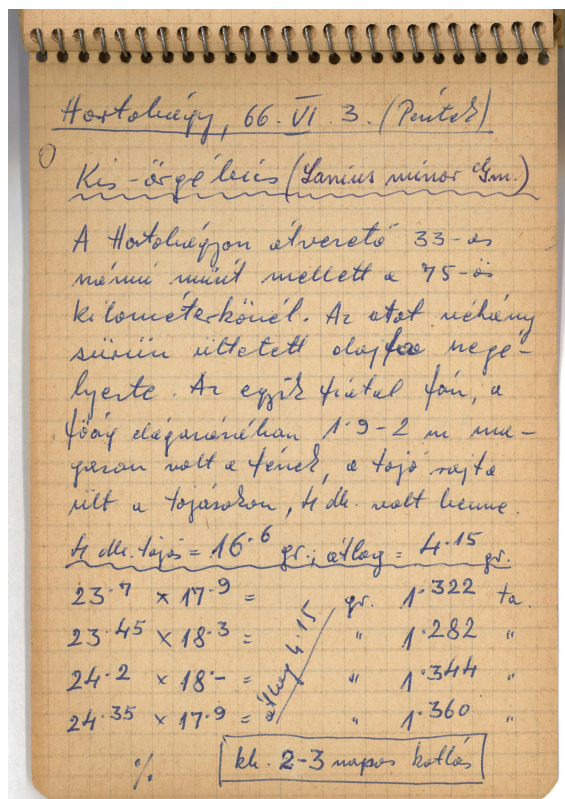
A magyarországi gyűjtési helyek többnyire Miskolc és környéke (Görömböly, Mályi, Miskolctapolca, Kisgyőr stb.), valamint Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye más területei (összesen 123 tétel). Ezeket egészíti ki a Hajdú-Bihar vármegye területéről származó összesen 16 fészekalj Hortobágy, Újszentmargita területéről. Egy fészekalj Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében került begyűjtésre. 21 tétel gyűjtési helye ismeretlen.

Wirth Tibor gyűjteményéből összesen 66 madárfaj fészekalja maradt fenn (1. táblázat). Ez az anyag nem tartalmaz madártani szempontból érdekes, ritka fajokat. Túlnyomórészt a környezetében előforduló gyakori és könnyen felderíthető fajok kis ráfordítással kereshető fészekaljait gyűjtötte. Leggyakrabban a fekete rigó (*Turdus merula*) tojásait gyűjtötte be (ez összesen 14 tételt tesz ki). A hazai tojásgyűjteményekben gyakran rekorder számban megjelenő töviszúró gébics (*Lanius collurio*) Wirth gyűjteményében is gyakori (11 tétel), és kis őrgébics (*Lanius minor*) fészekaljak is vannak a gyűjteményében,

illetve tojásgyűjtő naplójában. A harmadik leggyakoribb faj a búbic (*Vanellus vanellus*), tíz fészekaljjal. A többi hazai gyűjteményben jellemzően legszámosabb kakukk (*Cuculus canorus*) és gazdamadarai ebben a kollekcióban alárendeltek, mindössze öt kakukkos fészekaljról van tudomásunk az általunk ismert anyagban.

A GYŰJTEMÉNYBE TARTOZÓ FÉSZEKALJAK AZONOSÍTÁSA

A fészekaljak nagy része jól adatolt, bár a cédulák nem egységesek (2. ábra). Ugyanakkor a gyűjtemény anyagának feldolgozását nagyban segítette, hogy a gyűjtő sok esetben megadta a tojások méreteit az alátétcédula hátoldalán, illetve a tojásgyűjtő naplójában (3. ábra), mégpedig igen pontosan, így sok esetben ez alapján voltak elkülöníthetőek az egy fészekaljhoz tartozó tojások. A tizedmilliméter pontossággal mért hosszúság- és átmérő adatokat nagyon sajátosan vetette papírra: a tizedesvessző utáni számjegyet felső indexben írta, mintha kitevő lenne.

3. ábra. Wirth Tibor tojásgyűjtő naplójának részlete.

Tojásgyűjtő naplójában és a nagyobb méretű cédulákon a gyűjtő gyakran részletesen beszámol a gyűjtés körülményeiről. Ezek a leírások életszerűek, és nagyfokú természetszeretetről, természetismeretről tesznek tanúbizonyságot.

Wirth Tibor madártojás-gyűjteményének általunk látott része fészkeket nem tartalmaz, csupán néhány esetben található a tojásokon kívül némi fészekanyag, és egy esetben a fészek közvetlen környezetében előkerült köpet. Esetenként a gyűjtő nem a teljes fészekaljat gyűjtötte be, ennek pontos okait nem ismerjük. Talán Wirth természetszeretete érhető tetten, midőn bizonyos esetekben nem törekedett a teljes fészekalj begyűjtésére, megelégedett a helyszíni adatfelvétellel, feljegyezte a tojások pontos méreteit, egyedi- és össztömegét, majd csak néhányat emelt ki ezek közül. A tojásgyűjtő napló és a fennmaradt alátétcédulák tanúsága szerint egyes tojások a szállítás vagy a preparálás során eltörték, ez is magyarázat lehet a hiányokra.

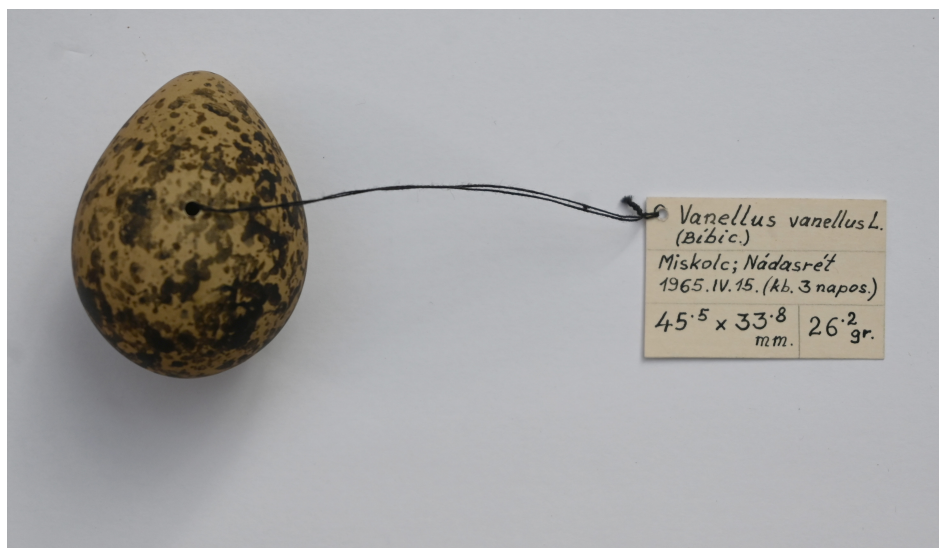
A fészekaljakat egyedi, fekete kartonpapírból készített dobozokban helyezte el, melyeket feltehetően maga készített erre a célra. Az adathiányos fészekaljak esetében sokszor éppen a jellegzetes fekete dobozok jelezték, hogy ezek is Wirth gyűjteményébe tartoznak. A dobozokba a tojások összekoccanásának megakadályozására nem töltött festett homokot vagy fűrészport, viszont esetenként fekete színű, nagyon finom bolyhokból álló műszálas anyagdarabkákat helyezett (4. ábra).

4. ábra. Wirth Tibor által használt doboz, illetve a tojások mellett fellelt textildarabok.

A dobozok esetében és a cédulák többségénél is feltűnő vonás az anyagtakarékosság. Wirth Tibor igyekezett a tojások számához és méretéhez képest a lehető legkisebb, például énekesmadarak fészekaljai esetében alig 2–3 cm oldalhosszúságú dobozokat készíteni. A dobozok magassága 1 cm körüli. A különféle cédulák (2. ábra) közül a legkisebb típus, amely kockás papírból készült, gyakran éppen csak akkora, hogy a legfontosabb információkat tartalmazza, mintegy 1,5×2 cm-es. Az ennél nagyobb cédulákat a lehető legkisebb méretűre többszörösen összehajtogatva helyezte el a dobozokban.

Az MTM Madárgyűjteményében korábban nem azonosított, így a „szórvány” tojásanyagba sorolt, Wirth Tibor által gyűjtött, de a cédulán a nevét nem tartalmazó fészekaljak azonosítását a már fent említett jellegzetes cédulázás mellett néhány esetben még egy érdekes vonás segítette, illetve más múzeumokban is segítheti. A preparálás módja igen érdekes, főként a rigó méretű vagy annál nagyobb tojásokat a gyűjtő olykor fonálra felfűzve összekötötte a keményebb kartonból elkészített cédulával (5. ábra). Ilyen preparálási mód az általunk ismert más magyar tojásgyűjteményekben nem fordul elő.

5. ábra. Fonalszálla felfűzött tojás a hozzá tartozó cédulával.

A TOJÁSGYŰJTEMÉNY

Az MTM Madárgyűjteményében DICKINSON & REMSEN (2013); illetve DICKINSON & CHRISTIDIS (2014) szerint rendszerezve tartjuk nyilván a fészekaljakat. Ezért a korábban megjelent, tojásgyűjteményeinket ismertető közleményeinkben is ezt a rendszert követve adtuk közre azok adatait, de

ebben a közleményben az ornitológiai szakirodalomban az utóbbi évtizedben egyre népszerűbb IOC (GILL et al. 2023) listát követtük az adatok közlése során mind a rendszertani sorrend, mind a tudományos nevek tekintetében. A gyűjtési helyet és időt a gyűjtő által a tojásgyűjtő naplóban, illetve az alátétcedulán feltüntetett adatok alapján közöljük, elvégezve a szükséges pontosításokat. Egyes gyűjtési helyek többféle írásmóddal is előfordultak, ezeket egységesítettük, és a ma elfogadott helyesírási szabályok alapján közöljük (pl. „Hernádpárt” helyett „Hernád-part”). A szlovákiai gyűjtési helyek esetében szögletes zárójelben közöljük azok magyar elnevezését is.

1. táblázat. Wirth Tibor tojásgyűjteményének tételei az MTM Madárgyűjteményében
A fészekaljméret oszlopban az első szám a kakukk, a második a gazdamadár tojásainak számát jelöli. Csillag (*) jelöli, ha a tojásméreteket rendelkezésre állnak Wirth Tibor alátétceduláin vagy a tojásgyűjtő naplóban.

Fajnév *	Fészekalj- méret *	Lelőhely és/ vagy település *	Gyűjtés idő *	MTM leltári szám *
<i>Species</i>	<i>Clutch size</i>	<i>Locality and/ or town</i>	<i>Date</i>	<i>Inventory number in HHNM</i>
Anatidae				
<i>Anser anser domestica</i>	1*	Sajólad	1967.03.21.	2023.166.1.
<i>Spatula querquedula</i>	8	Nádas-rét, Miskolc	1970.05.10.	2014.5.1.
Numididae				
<i>Numida meleagris</i>	1*	Szirma, Miskolc	1971.04.18.	2023.167.1.
Phasianidae				
<i>Perdix perdix</i>	9	Sajószöged	1970.05.31.	2014.2.1.
<i>Perdix perdix</i>	1			2014.36.1.
<i>Perdix perdix</i>	3	Sajószöged	1970.05.31.	2023.169.1.
<i>Phasianus colchicus</i>	3	Borbereki- erdő, Tákos	1963.05.12.	2014.3.1.
<i>Phasianus colchicus</i>	15	Görömböly, Miskolc	1967.05.02.	2014.4.1.

Fajnév *	Fészekalj- méret *	Lelőhely és/ vagy település *	Gyűjtés idő *	MTM leltári szám *
<i>Species</i>	<i>Clutch size</i>	<i>Locality and/ or town</i>	<i>Date</i>	<i>Inventory number in HNHM</i>
<i>Phasianus colchicus</i>	5			2014.34.1.
<i>Phasianus colchicus</i>	1*	Tiszalúc	1966.05.08.	2014.157.1.
<i>Gallus gallus domesticus</i>	1*	Sajólád	1966.02.10.	2014.18.1.
<i>Gallus gallus domesticus</i>	1*	Sajólád	1965.05.20.	2014.58.1.
<i>Gallus gallus domesticus</i>	1	Sajólád	1968.04.30.	2014.151.1.
<i>Gallus gallus domesticus</i>	1	Sajólád	1969.	2014.158.1.
<i>Gallus gallus domesticus</i>	2	Sajólád	1967.04.07.	2014.197.1.
<i>Gallus gallus domesticus</i>	1	Sajólád	1966.02.10.	2014.18.1.
<i>Coturnix coturnix</i>	1			2014.195.1.
<i>Coturnix coturnix</i>	1			2014.196.1.
<i>Coturnix sp.</i>	2	Miskolc	1976.06.02.	2023.168.1.
Cuculidae				
<i>Cuculus canorus</i> / <i>Acrocephalus palustris</i>	1+4*	Hejő-part, Miskolc	1971.06.14.	2014.37.1.
<i>Cuculus canorus</i> / <i>Acrocephalus palustris</i>	1+2*	Hejő-part, Miskolc	1971.06.15.	2014.38.1.

Fajnév *	Fészekalj- méret *	Lelőhely és/ vagy település *	Gyűjtés idő *	MTM leltári szám *
<i>Species</i>	<i>Clutch size</i>	<i>Locality and/ or town</i>	<i>Date</i>	<i>Inventory number in HNHM</i>
<i>Cuculus canorus</i> / <i>Acrocephalus</i> <i>scirpaceus</i>	1+3*	Hortobágy	1966.06.03.	2014.40.1.
<i>Cuculus</i> <i>canorus</i> / <i>Sylvia</i> <i>communis</i>	1+3*	Görömböly, Miskolc	1965.05.22.	2014.42.1.
<i>Cuculus canorus</i> / <i>Carduelis</i> <i>cannabina</i>	1+1*	Sátor-hegy, Aranyos-völgy, Sima	1971.05.16.	2014.138.1.
Columbidae				
<i>Columba livia</i> f. <i>domestica</i>	2	Miskolc	1967.05.13– 15.	2014.57.1.
<i>Columba</i> <i>palumbus</i>	1	Gesztely, Miskolc	1973.04.22.	2014.23.1.
<i>Columba</i> <i>palumbus</i>	2*	Malý Horeš [Kisgéres], Szlovákia	1973.05.12.	2014.24.1.
<i>Columba</i> <i>palumbus</i>	2	Újszentmargita	1967.05.28.	2014.177.1.
<i>Columba</i> <i>palumbus</i>	2			2014.201.1.
<i>Columba</i> sp.	1			2014.203.1.
<i>Streptopelia</i> <i>turtur</i>	2	Bükkaranyos	1967.05.18.	2014.35.1.
<i>Streptopelia</i> <i>turtur</i>	2*	Kisgyőr	1966.05.28.	2023.170.1.
<i>Streptopelia</i> <i>turtur</i>	1	Újszentmargita	1967.06.04.	2023.171.1.
<i>Streptopelia</i> <i>decaocto</i>	3	Miskolc	1962.06.22.	2014.31.1.

Fajnév *	Fészekalj- méret *	Lelőhely és/ vagy település *	Gyűjtés idő *	MTM leltári szám *
<i>Species</i>	<i>Clutch size</i>	<i>Locality and/ or town</i>	<i>Date</i>	<i>Inventory number in HNHM</i>
Rallidae				
<i>Gallinula chloropus</i>	4	Kisgyőr	1966.05.25.	2014.13.1.
<i>Gallinula chloropus</i>	1			2014.149.1.
<i>Gallinula chloropus</i>	1			2014.159.1.
<i>Gallinula chloropus</i>	5*	Kisgyőr	1971.05.09.	2023.172.1.
<i>Fulica atra</i>	2*	Szegilong	1966.04.17.	2023.173.1.
<i>Zapornia parva</i>	5	Tiszalúc	1967.05.21.	2014.9.1.
Charadriidae				
<i>Vanellus vanellus</i>	1	Nádas-rét, Miskolc	1965.04.06.	2014.7.1.
<i>Vanellus vanellus</i>	3*	Szegilong	1966.04.14.	2014.16.1.
<i>Vanellus vanellus</i>	1	Nádas-rét, Miskolc	1967.03.19.	2014.17.1.
<i>Vanellus vanellus</i>	1			2014.39.1.
<i>Vanellus vanellus</i>	1			2014.72.1.
<i>Vanellus vanellus</i>	2	Tiszalúc	1967.04.09.	2014.99.1.
<i>Vanellus vanellus</i>	1*	Nádas-rét, Miskolc	1965.04.15.	2014.156.1.
<i>Vanellus vanellus</i>	4*	Kis-Sajó, Sajópálfala	1971.04.12.	2014.169.1.
<i>Vanellus vanellus</i>	4			2014.170.1.
<i>Vanellus vanellus</i>	2*	Sajópálfala	1971.04.12.	2023.175.1.

Fajnév *	Fészekalj- méret *	Lelőhely és/ vagy település *	Gyűjtés idő *	MTM leltári szám *
<i>Species</i>	<i>Clutch size</i>	<i>Locality and/ or town</i>	<i>Date</i>	<i>Inventory number in HNHM</i>
<i>Charadrius dubius</i>	4	Gesztely, Hernád-part, Miskolc	1967.06.18.	2014.19.1.
Scolopacidae				
<i>Limosa limosa</i>	2'	Szegilong	1966.04.17.	2023.176.1.
<i>Gallinago gallinago</i>	4'	Nádas-rét, Miskolc	1971.04.25.	2014.20.1.
<i>Tringa totanus</i>	3'	Kis-Sajó, Sajópálfa	1971.04.12.	2014.21.1.
Ardeidae				
<i>Ixobrychus minutus</i>	6	Tiszalúc	1967.05.30.	2014.69.1.
<i>Ixobrychus minutus</i>	3'	Alsódobsza	1966.06.12.	2023.174.1.
Upupidae				
<i>Upupa epops</i>	3	Kőris-patak, Görömböly- Mályi	1970.05.26.	2014.48.1.
<i>Upupa epops</i>	2			2014.202.1.
Falconidae				
<i>Falco tinnunculus</i>	3	Mezőcsát	1970.05.24.	2014.8.1.
<i>Falco tinnunculus</i>	3'	Gesztely, Hernád-part, Miskolc	1966.05.04.	2023.177.1.
Laniidae				
<i>Lanius collurio</i>	2'	Miskolctapolca	1965.05.17.	2014.51.1.
<i>Lanius collurio</i>	3'	Kisgyőr	1966.05.21.	2014.52.1.
<i>Lanius collurio</i>	6	Bükkaranyos	1967.05.24.	2014.53.1.

Fajnév *	Fészekalj- méret *	Lelőhely és/ vagy település *	Gyűjtés idő *	MTM leltári szám *
<i>Species</i>	<i>Clutch size</i>	<i>Locality and/ or town</i>	<i>Date</i>	<i>Inventory number in HNHM</i>
<i>Lanius collurio</i>	5	Bükkaranyos	1967.05.27.	2014.54.1.
<i>Lanius collurio</i>	4	Újszentmargita	1967.06.03.	2014.55.1.
<i>Lanius collurio</i>	5	Újszentmargita	1967.06.04.	2014.56.1.
<i>Lanius collurio</i>	2	Kőrös-patak, Görömböly- Mályi	1970.05.26.	2014.59.1.
<i>Lanius collurio</i>	5*	Sátor-hegy, Aranyos-völgy, Sima	1971.05.16.	2014.60.1.
<i>Lanius collurio</i>	5	Görömböly- Mályi	1970.05.26.	2014.66.1.
<i>Lanius collurio</i>	1			2023.179.1.
<i>Lanius collurio</i>	1			2023.180.1.
<i>Lanius minor</i>	4*	Hortobágy	1966.06.03.	2014.63.1.
<i>Lanius minor</i>	2	Újszentmargita	1967.05.28.	2014.64.1.
<i>Lanius minor</i>	5	Újszentmargita	1967.06.03.	2014.65.1.
<i>Lanius minor</i>	5	Újszentmargita	1967.06.10.	2014.68.1.
<i>Lanius minor</i>	3	Újszentmargita	1970.05.31.	2014.70.1.
<i>Lanius minor</i>	1			2023.181.1.
Oriolidae				
<i>Oriolus oriolus</i>	3	Újszentmargita	1967.05.28.	2014.67.1.
<i>Oriolus oriolus</i>	2*	Kisgyőr	1966.05.21– 25.	2014.71.1.
<i>Oriolus oriolus</i>	3	Újszentmargita	1970.05.31.	2014.73.1.
<i>Oriolus oriolus</i>	2	Újszentmargita	1967.05.28– 06.04.	2023.178.1.

Fajnév *	Fészekalj- méret *	Lelőhely és/ vagy település *	Gyűjtés idő *	MTM leltári szám *
<i>Species</i>	<i>Clutch size</i>	<i>Locality and/ or town</i>	<i>Date</i>	<i>Inventory number in HNHM</i>
Corvidae				
<i>Garrulus glandarius</i>	4	Görömböly, Miskolc	1967.04.23.	2014.75.1.
<i>Garrulus glandarius</i>	3	Kisgyőr	1970.04.25.	2014.76.1.
<i>Garrulus glandarius</i>	6*	Pavlovo [Pálfölde], Szlovákia	1973.05.09.	2014.77.1.
<i>Garrulus glandarius</i>	1*	Görömböly, Miskolc	1965.04.24.	2023.182.1.
<i>Garrulus glandarius</i>	1*	Görömböly, Miskolc	1965.05.01.	2023.183.1.
<i>Garrulus glandarius</i>	4	Görömböly, Miskolc	1970.04.18.	2023.184.1.
<i>Pica pica</i>	5*	Komjáti	1966.04.10.	2014.81.1.
<i>Pica pica</i>	4	Alsódobsza	1967.04.17.	2014.83.1.
<i>Pica pica</i>	5*	Szirma, Miskolc	1971.04.18.	2014.84.1.
<i>Pica pica</i>	4	Mezőcsát	1967.04.16.	2014.161.1.
<i>Pica pica</i>	1			2014.194.1.
<i>Pica pica</i>	4*	Balmazújváros és Újszentmargita között, Hortobágy	1966.04.04.	2023.185.1.
<i>Pica pica</i>	3			2023.186.1.
<i>Corvus frugilegus</i>	1*	Gesztely, Miskolc	1966.04.16.	2014.87.1.

Fajnév *	Fészekalj- méret *	Lelőhely és/ vagy település *	Gyűjtés idő *	MTM leltári szám *
<i>Species</i>	<i>Clutch size</i>	<i>Locality and/ or town</i>	<i>Date</i>	<i>Inventory number in HNHM</i>
<i>Corvus frugilegus</i>	3*	Gesztely, Hernád-part, Miskolc	1966.04.16.	2014.88.1.
<i>Corvus frugilegus</i>	2*	Gesztely, Miskolc	1966.04.16.	2023.187.1.
<i>Corvus cornix</i>	3	Mezőcsát	1970.05.24.	2014.86.1.
<i>Corvus cornix</i>	3			2014.171.1.
<i>Corvus cornix</i>	3*	Gesztely, Miskolc	1966.04.16.	2023.188.1.
<i>Corvus cornix</i>	1	Bódvarákó	1967.04.13.	2023.189.1.
Paridae				
<i>Poecile palustris</i>	4	Kisgyőr	1970.05.01.	2014.91.1.
<i>Poecile palustris</i>	2	Kisgyőr	1970.05.01.	2014.205.1.
<i>Cyanistes caeruleus</i>	2*	Tiszalúc	1965.05.04.	2023.193.1.
<i>Parus major</i> [?]	1*	Szendrőlád	1965.05.26.	2014.198.1.
Alaudidae				
<i>Alauda arvensis</i>	2*	Miskolc	1965.04.15.	2023.194.1.
Hirundinidae				
<i>Riparia riparia</i>	5	Nyékládháza	1970.06.20.	2014.45.1.
Aegithalidae				
<i>Aegithalos caudatus</i>	4	Lyukóbánya, Miskolc	1974.03.26.	2023.198.1.
Phylloscopidae				
<i>Phylloscopus collybita</i>	3*	Görömböly, Miskolc	1966.05.02.	2014.96.1.

Fajnév *	Fészekalj- méret *	Lelőhely és/ vagy település *	Gyűjtés idő *	MTM leltári szám *
<i>Species</i>	<i>Clutch size</i>	<i>Locality and/ or town</i>	<i>Date</i>	<i>Inventory number in HNHM</i>
Acrocephalidae				
<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	5*	Alsódobsza	1966.06.12.	2023.196.1.
<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	2	Miskolc		2023.197.1.
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	1			2023.195.1.
<i>Acrocephalus palustris</i>	1*	Miskolc	1971.06.15.	2014.95.1.
<i>Acrocephalus palustris</i>	3*	Miskolc	1971.06.19.	2014.153.1.
Locustellidae				
<i>Locustella naevia</i>	4	Görömböly- Mályi	1970.05.21.	2014.94.1.
Sylviidae				
<i>Sylvia borin</i>	1	Tiszalúc	1967.05.30.	2014.154.1.
<i>Curruca nisoria</i>	5	Újszentmargita	1967.06.10.	2014.103.1.
<i>Curruca curruca</i>	2*	Görömböly, Miskolc	1965.05.22.	2014.100.1.
<i>Curruca curruca</i>	5	Kőris-patak, Görömböly- Mályi	1970.05.19.	2014.101.1.
<i>Curruca communis</i>	3	Görömböly- Mályi	1970.05.19.	2014.98.1.
Turdidae				
<i>Turdus philomelos</i>	4	Kisgyőr	1970.05.01.	2014.115.1.

Fajnév *	Fészekalj- méret *	Lelőhely és/ vagy település *	Gyűjtés idő *	MTM leltári szám *
<i>Species</i>	<i>Clutch size</i>	<i>Locality and/ or town</i>	<i>Date</i>	<i>Inventory number in HNHM</i>
<i>Turdus philomelos</i>	3	Trenčín [Trencsén], Szlovákia	1969	2014.181.1.
<i>Turdus philomelos</i>	3*	Szendrőlád	1966.04.30.	2023.199.1.
<i>Turdus philomelos</i>	2	Miskolc	1967.04.29.	2023.200.1.
<i>Turdus philomelos</i>	3	Miskolc	1970.04.24.	2023.201.1.
<i>Turdus viscivorus</i>	4*	Ostrožnica [Szedreske], Szlovákia	1973.04.29.	2014.116.1.
<i>Turdus merula</i>	2*	Görömböly, Miskolc	1967.05.02.	2014.108.1.
<i>Turdus merula</i>	1	Bükkaranyos	1967.05.18.	2014.109.1.
<i>Turdus merula</i>	4	Görömböly, Miskolc	1970.04.18.	2014.110.1.
<i>Turdus merula</i>	2	Trenčín [Trencsén], Szlovákia	1969	2014.160.1.
<i>Turdus merula</i>	1	Miskolc	1967.04.29.	2014.165.1.
<i>Turdus merula</i>	2	Görömböly, Miskolc	1970.04.24.	2014.175.1.
<i>Turdus merula</i>	3*	Sátor-hegy, Aranyos-völgy	1966.05.03.	2023.202.1.
<i>Turdus merula</i>	2	Görömböly, Miskolc	1970.04.24.	2023.203.1.
<i>Turdus merula</i>	1*	Görömböly, Miskolc	1965.04.18.	2023.204.1.

Fajnév *	Fészekalj- méret *	Lelőhely és/ vagy település *	Gyűjtés idő *	MTM leltári szám *
<i>Species</i>	<i>Clutch size</i>	<i>Locality and/ or town</i>	<i>Date</i>	<i>Inventory number in HNHM</i>
<i>Turdus merula</i>	1*	Görömböly, Miskolc	1965.04.18.	2023.205.1.
<i>Turdus merula</i>	1*	Görömböly, Miskolc	1965.04.18.	2023.206.1.
<i>Turdus merula</i>	1*	Miskolc	1965.04.18– 24.	2023.207.1.
<i>Turdus merula</i>	1*	Görömböly, Miskolc	1965.04.24.	2023.208.1.
<i>Turdus merula</i>	1*	Miskolc	1965.04.24.	2023.209.1.
Muscicapidae				
<i>Erithacus rubecula</i>	5	Görömböly, Miskolc	1966.05.02.	2014.117.1.
<i>Erithacus rubecula</i>	1			2023.192.1.
<i>Luscinia megarhynchos</i>	2*		1966.05.03.	2014.118.1.
Passeridae				
<i>Passer montanus</i>	2*	Gesztely, Miskolc	1971.05.30.	2014.125.1.
<i>Passer montanus</i>	4*	Gesztely, Hernád-part, Miskolc	1971.05.30.	2023.191.1.
<i>Passer domesticus</i>	1*	Gesztely, Miskolc	1971.05.29.	2014.174.1.
<i>Passer domesticus</i>	3	Miskolc	1970.07.02.	2023.190.1.
Motacillidae				
<i>Motacilla flava</i>	4	Mezőcsát	1970.05.24.	2014.129.1.
<i>Motacilla alba</i>	2*	Szendrőlád	1965.06.02.	2014.127.1.

Fajnév *	Fészekalj- méret *	Lelőhely és/ vagy település *	Gyűjtés idő *	MTM leltári szám *
<i>Species</i>	<i>Clutch size</i>	<i>Locality and/ or town</i>	<i>Date</i>	<i>Inventory number in HNHM</i>
<i>Motacilla</i> sp.	1	Hejce	1964.06.	2014.152.1.
<i>Anthus trivialis</i>	3*	Görömböly- Mályi	1970.05.09.	2014.130.1.
Fringillidae				
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	5*	Szendrőlád	1966.04.30.	2014.147.1.
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	3	Kisgyőr	1967.04.27.	2014.148.1.
<i>Chloris chloris</i>	5	Harsány	1964.05.06.	2014.140.1.
<i>Chloris chloris</i>	5	Harsány	1967.04.28.	2014.141.1.
<i>Chloris chloris</i>	5	Harsány	1967.05.07.	2014.142.1.
<i>Chloris chloris</i>	4	Harsány	1970.04.30.	2014.143.1.
<i>Chloris chloris</i>	5	Harsány	1970.05.02.	2014.144.1.
<i>Linaria cannabina</i>	5	Harsány	1967.05.06.	2014.137.1.
Emberizidae				
<i>Emberiza calandra</i>	5*	Igrici	1965.07.04.	2014.193.1.
<i>Emberiza citrinella</i>	2	Kisgyőr	1970.05.01.	2014.155.1.
<i>Emberiza cia</i> [?]	4	Harsány	1970.04.30.	2014.183.1.
<i>Emberiza schoeniclus</i>	5	Mezőcsát	1970.05.24.	2014.150.1.
Azonosítatlan				
<i>indet.</i>	1	Hortobágy	1967.05.14.	2014.200.1.
<i>indet.</i>	1*	Szegilong	1966.04.16.	2014.204.1.
<i>indet.</i>	1	Mezőcsát	1967.04.16.	2014.82.1.

ÖSSZEFOGLALÁS

Összességében Wirth Tibor tojásgyűjteménye gondosan preparált és cédulázott, nagy precizitásról tanúskodó kollekció – ebben hasonlóan magas színvonalat képvisel, mint a gyűjtő kisemlős-, lepke-, bogár- és egyéb gyűjteményei. Ugyanakkor – eltérően az ismert hazai tojásgyűjtőktől – nem törekedett faunisztikai szempontból reprezentatív gyűjtemény összeállítására, sem pedig egy-egy taxonra nézve tudományos szempontból jelentős anyag létrehozására. Tojásgyűjteménye csupán a saját gyűjtésű fészekaljaira korlátozódott, azt sem vásárlással, sem cserekapcsolatok útján nem igyekezett bővíteni, így viszonylag kis tételszámú, fajösszetételét tekintve változatos, de ritkaságokat nélkülöző gyűjteményről beszélhetünk. Wirth Tibor – más hazai tojásgyűjtőktől eltérően – nem kizárólag tojásgyűjtő volt, és nem is ezt tekinthetjük fő érdeklődési területének. Ez csupán egy szelete volt sokoldalú gyűjtő tevékenységének, ami a természet iránti olthatatlan rajongásából fakadt, amelyről saját szavai így tanúskodnak: „Csak annyit éltem, amennyit a természetben tölthettem...”

*

Köszönetnyilvánítás – A szerzők köszönetüket fejezik ki Gyulai Péternek, Wirth Tibor egykori tanítványának és barátjának, aki számos élettrajzi adattal szolgált a cikk elkészítéséhez, valamint a gyűjtő hagyatékába tartozó dokumentumokat adott át a Magyar Természettudomány Múzeum Tudománytörténeti Gyűjteménye részére. Ezek közül a cikk elkészítéséhez nagy segítséget nyújtott Wirth Tibor 1966-os tojásgyűjtő naplója, amely képet nyújtott a múzeumba nem került fészekaljokról, illetve az alátétcédula nélküli fészekaljok egy részének azonosítását is lehetővé tette. Szeretnénk megköszönni a cikk javító szándékú ellenőrzését a szerkesztőség által felkért bírálónak.

HIVATKOZÁSOK

- DICKINSON E. C. & REMSEN J. V. (eds) 2013: *The Howard and Moore Complete Checklist of the Birds of the World. Vol. 1. Non-Passerines. 4th Edition.* – Aves Press, Eastbourne. United Kingdom, 461 pp.
- DICKINSON E. C. & CHRISTIDIS L. (eds) 2014: *The Howard and Moore Complete Checklist of the Birds of the World. Vol. 2. Passerines. 4th Edition.* – Aves Press, Eastbourne. United Kingdom, 752 pp.
- FUISZ T. I., HARASZTHY L. & VAS Z. 2012: Catalogue of Iván Király's oological collection in the Hungarian Natural History Museum – *Annales historico-naturales Musei nationalis hungarici* **104**: 369–386.
- GILL F., DONSKER D. & RASMUSSEN P. (eds) 2023: *IOC World Bird List (v13.2).*
doi: 10.14344/IOC.ML.13.2.

- GYULAI P. 1979: Wirth Tibor kisemlősgyűjteménye (Természettudományi Közlemények). – *A miskolci Herman Ottó Múzeum közleményei* 17: 172–176.
- GYULAI P. 1991: Wirth Tibor gyűjteménye. – *Rovarász Híradó* 7: 4–5.
- HARASZTHY L. 2015: *Magyarországi tojásgyűjtemények katalógusai. Catalogue of Hungarian Oological collections.* – Pro Vértes Nonprofit Zrt., Csákvár, 578 pp.
- HARASZTHY L. & FUISZ T. I. 2015: Tojásgyűjtemények Magyarországon és a világban. Oological collections in Hungary and worldwide. – In: HARASZTHY L. (szerk.): *Magyarországi tojásgyűjtemények katalógusai. Catalogue of Hungarian Oological collections.* – Pro Vértes Nonprofit Zrt., Csákvár, pp. 9–19.
- HARASZTHY L., PERESZLÉNYI Á., VAS Z. & FUISZ T. I. 2015: Vegyes tojásgyűjtemény a Magyar Természettudományi Múzeumban. Miscellaneous egg collections in the Hungarian Natural History Museum. – In: HARASZTHY L. (szerk.): *Magyarországi tojásgyűjtemények katalógusai. Catalogue of Hungarian Oological collections.* Pro Vértes Nonprofit Zrt., Csákvár, pp. 103–114.
- KOVÁCS L. 1953: A magyarországi nagylepkék és elterjedésük. – *Folia entomologica hungarica* 6(2): 76–164.
- KOVÁCS L. 1956: A magyarországi nagylepkék és elterjedésük II. – *Folia entomologica hungarica* 9: 89–140.
- SOLTI B. 2010: A Mátra Múzeum madártani gyűjteménye III. Németh Márton tojásgyűjtemény. – *Folia historico-naturalia Musei Matraensis, Supplement* 5, pp. 5–278.
- SZABÓKY Cs. 2007: Wirth Tibor. – In: Szabóky Csaba: *A lepkészet története Magyarországon.* – Magánkiadás, Budapest, pp. 126–127.
- VARGA A. 1983: Wirth Tibor Mollusca gyűjteménye. – *Soosiana* 10–11: 45–56.

...●...

The oological collection of Tibor Wirth (Vertebrata: Aves)

KATALIN AMRI ^{1*}, TIBOR ISTVÁN FUISZ ¹, LÁSZLÓ HARASZTHY ² & GYÖZÖ SZÉL ³

¹ Hungarian Natural History Museum, Department of Zoology, Bird Collection, H-1083 Budapest, Ludovika tér 2., Hungary. E-mails: amri.katalin@nhmus.hu, fuisz.tibor@nhmus.hu

² H-1174 Budapest, Damjanich utca 58., Hungary. E-mail: haraszthyl@gmail.com

³ Hungarian Natural History Museum, Department of Zoology, Coleoptera Collection, H-1088 Budapest, Baross utca 13., Hungary. E-mail: szel.gyozo@nhmus.hu

Abstract – Tibor Wirth (1918–1978) was an architect, and besides an amateur naturalist and dedicated collector of several animal taxa. He did not publish anything regarding his collecting activities, and hence his oological collection was unknown for Hungarian ornithologists. From the probably considerably larger Wirth collection 166 clutches of 66 bird species were identified in the Bird Collection of the Hungarian Natural History Museum. The majority of clutches were collected by Tibor Wirth himself between 1962 and 1974. Hereby we summarise the zoological collecting activities of this dedicated naturalist, give an account on the identification of clutches, and list the data of the clutches in a table.

Keywords – Aves, bird clutches, faunistics, oological collections

FIGURE AND TABLE CAPTIONS

Figure 1. Portrait of Tibor Wirth (1918–1978).

Figure 2. Different types of handmade labels prepared by Tibor Wirth.

Figure 3. A page from the 1966 oological notebook of Tibor Wirth.

Figure 4. Handmade box prepared by Tibor Wirth to store eggs, and textile filling from it.

Figure 5. Clutch data attached to an egg by a thread.

Table 1. Data of the Tibor Wirth oological collection inventoried in the Bird Collection of the Hungarian Natural History Museum (HNHM). In the “Clutch size” column the first number indicates the number of eggs laid by the Common Cuckoo, while the second one shows the number of host eggs. Asterisk (*) indicates when egg measurements were noted on Tibor Wirth’s original labels or in his egg collector’s note books.

* corresponding author; <https://orcid.org/0009-0002-1940-1624>